

ЛЕГЕЗА Ю.О.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного,
господарського та екологічного права,
(Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»)
ORCID: 0000-0002-4896-3178
Scopus Author ID: 57215790362

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.55>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ЛГБТ

Метою статті визначено встановлення змісту адміністративно-правового забезпечення реалізації права на мирні зібрання для представників ЛГБТ. Автором з'ясовано, що обмеження реалізації права на мирні зібрання може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. На основі аналізу статті 68 Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року визначено, що в Україні має гарантуватися неприпустимість обмеження прав і свобод людини при їх здійсненні. Виходячи із змісту положень актів чинного законодавства України визначено, що здійснення прав на свободу зібрань та об'єднання не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. У роботі зроблено висновок, що мирні зібрання є одним із засобів відстоювання людиною і громадянином своїх прав, свобод та інтересів у демократичному суспільстві, то право громадян на свободу мирних зібрань в Україні має гарантуватися та захищатися державою, яка зобов'язана забезпечити його ефективну реалізацію. Здійснення цього права не підлягає жодним обмеженням, крім випадків, установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Визначено, що намагання провести мирні зібрання за гендерною ідентифікацією, яка визначається на рівні емоційного та інтуїтивного співчуття людиною своєї статевої приналежності або відсутності чіткого визначення такого сприйняття, тобто почуття невизначеності (амбівалентності), не є підставою для визнання таких дій, що створюють загрозу національній безпеці.

Ключові слова: *нормативно-правове регулювання, гендерна ідентифікація, сексуальна орієнтація, мирні зібрання, суб'єктивні публічні права.*

Leheza Yu.O. Administrative and legal provision of the implementation of the right to peaceful assembly for representatives of LGBT

The purpose of the article is to establish the content of administrative and legal support for the realization of the right to peaceful assembly for LGBT representatives. The author clarified that restrictions on the exercise of the right to peaceful assembly can be established by the court in accordance with the law and only in the interests

of national security and public order – in order to prevent riots or crimes, to protect the health of the population or to protect the rights and freedoms of other people. Based on the analysis of Article 68 of the Constitution of Ukraine, the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, it was determined that the inadmissibility of restrictions on human rights and freedoms in their exercise should be guaranteed in Ukraine. Based on the content of the provisions of the acts of the current legislation of Ukraine, it is determined that the exercise of the rights to freedom of assembly and association is not subject to any restrictions, with the exception of those established by law and necessary in a democratic society in the interests of national or public security, to prevent riots or crimes, to protect health or morals or to protect the rights and freedoms of others. The work concludes that peaceful assembly is one of the means of defending one's rights, freedoms and interests by a person and a citizen in a democratic society, so the right of citizens to freedom of peaceful assembly in Ukraine must be guaranteed and protected by the state, which is obliged to ensure its effective implementation. The exercise of this right is not subject to any restrictions, except for cases established by law in the interests of national security and public order in order to prevent riots or crimes, to protect public health or to protect the rights and freedoms of other people. It was determined that efforts to hold peaceful gatherings based on gender identification, which is determined at the level of emotional and intuitive sympathy by a person for his gender or the lack of a clear definition of such perception, that is, a feeling of uncertainty (ambivalence), is not a basis for recognizing such actions that pose a threat to national security.

Key words: *legal regulation, gender identification, sexual orientation, peaceful assembly, subjective public rights.*

Постановка проблеми. Реалізація права особи на мирні зібрання відноситься до системи суб'єктивних публічних прав особи незалежно від її гендерної чи сексуальної ідентифікації. Питання гендерної ідентифікації тривалий час на рівні нормативно-правового регулювання обмежувалось колом питань щодо реалізації права особи на охорону здоров'я, на захисту права на статеvu недоторканість. І лише впродовж останніх років відбувається поступове нормативне відображення його змісту не лише як складової прав особи, що забезпечують її фізичне існування, але і як складової прав, що визначають її соціальне буття. Гендерна ідентифікація визначається на рівні емоційного та інтуїтивного співчуття людиною своєї статевої приналежності або відсутності чіткого визначення такого сприйняття, тобто почуття невизначеності (амбівалентності). При цьому попри усталену медичну практику та медичні протоколи, які передбачають, що гендерна ідентифікація має відбутися для людини у віці від двох до трьох років, це питання для окремої людини практично може не бути вирішено впродовж всього її життя, що вимагає від держави створення адміністративного забезпечення статевої, сексуальної та гендерної свободи, що в тому числі має полягати у створенні умови для проведення мирних зібрань, демонстрацій, маршів, що мають повернути увагу громадськості до такого проблеми, і таким чином, підвищити ефективність захисту прав особи.

Стан наукової розробки проблеми. Встановлення змісту механізму забезпечення суб'єктивних публічних прав особи тривалий час перебувало у межі наукових розробок вітчизняних вчених, де варто виокремити публікації П.М. Рабіновича, А.М. Колодія, О.Ф. Фрицького, О.В. Петришина та інших вчених, які на рівні загальнотеоретичних наукових праць висвітлювалось уявлення про систему прав людини, виокремлення окремого змісту прав особи у взаємовідносинах у сфері публічного управління.

Проблематика проведення мирних зібрань безпосередньо розглядалась у публікаціях Є. А. Кобрусєвої [1, с. 195–197], О. І. Безпалової [2], та ряду інших, але при цьому питання

захисту прав представників ЛГБТ не розглядалось, не відокремлювалось, попри його важливість та актуальність.

З врахуванням зазначеного *метою даної статті* є встановлення змісту адміністративно-правового забезпечення реалізації права на мирні зібрання для представників ЛГБТ.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 39 Конституції України встановлюється, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [3]. Статтею 68 Конституції України гарантується неприпустимість обмеження прав і свобод людини при їх здійсненні.

Виходячи із змісту Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [4], ратифікованої Верховною Радою України згідно із Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року» [5] визначено, що здійснення прав на свободу зібрань та об'єднання не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Згідно із Міжнародним пактом про громадянські і політичні права, ратифікований ще Указом президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII [6] встановлюється право особи на мирні збори (ст. 21). Не допустимим є обмеження реалізації такого права, крім тих, які накладаються відповідно до закону і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав та свобод інших осіб.

Відповідно до статті 315 Цивільного кодексу України передбачається право фізичних осіб на мирні збори, конференції, засідання, фестивалі тощо, що також може бути обмежено лише на підставі закону [7].

Виходячи із змісту положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР встановлюється, що до відання виконавчого комітету Одеської міської ради належать повноваження щодо вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку (ст. 38) [8]. Подібний підхід підтримано у ряді наукових публікацій [9, с. 107–111].

Попри наявність такого нормативного положення практика його правозастосування є неоднозначною, що підтверджується відповідною судовою практикою. В якості прикладу необхідно звернути дослідницьку увагу на рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 23 жовтня 2019 року у справі № 815/4612/15 [10].

Предметом адміністративного позову у досліджуваній справі стало реалізація права особи на свободу мирних зібрань, що було ініційовано за рішенням організаційного комітету фестивалю квір-культури «Одеса Прайд-2015», в рамках проведення якого було заплановане проведення відкритих дискусійних площадок, показ короткометражних фільмів на проблематику СОГІ та мирної акції у формі демонстрації «Марш Рівності». Відповідно до вказаного повідомлення початок вищезгаданого «Маршу Рівності», в якому візьмуть участь представники ЛГБТ-спільноти: лесбійки, геї, бісексуали та трансгендери, має відбутися о 9:30 годині 15 серпня 2015 року в центральній частині м. Одеси.

Заборона проведення даного заходу пов'язувалась із запобіганням масовим порушенням громадського порядку, що обумовлювалось, зокрема, проведенням 14.08.2015 о 19:30 годині у м. Одесі в ЦПКтаВ ім. Т.Г. Шевченка на стадіоні ФК «Чорноморець» матчу між командами ФК «Шахтар» (м. Донецьк) та ФК «Дніпро» (м. Дніпропетровськ); а 16.08.2015 о

19:00 годині у вказаному місці також планується проведення футбольного матчу між командами ФК «Чорноморець» (м. Одеса) та ФК «Зоря» (м. Луганськ).

Судами першої та другої інстанцій було встановлено, що у справі була відсутня належний обсяг інформації про заплановані заходи, а саме, не було визначено форми проведення всіх запланованих заходів, часу, місця їх проведення, в тому числі й маршруту руху запланованого Маршу Рівності, орієнтовної кількості учасників заходів, не наведено будь-якої інформації про уповноважених (організаторів) відповідних заходів.

Позиція Верховного Суду виходить із того, що відповідно до чинного законодавства є відсутнім механізм попереднього узгодження умов проведення мирного зібрання, тоді як чинним законодавством України встановлено повідомний характер проведення мирних зібрань, що не передбачає отримання від органів влади відповідних погоджень, однак зобов'язує організаторів заходу самостійно надавати вичерпну інформацію про запланований захід.

Крім того Верховний Суд обґрунтував помилковість застосування судами першої та другої інстанції Указу Президії Верховної Ради СРСР від 28.07.1988 № 9306-XI «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР» [11].

Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 19 квітня 2001 року №4-рп/2001 (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) роз'яснено, що положення частини першої статті 39 Конституції України щодо завчасного сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій в аспекті конституційного подання треба розуміти так, що організатори таких мирних зібрань мають сповістити зазначені органи про проведення цих заходів заздалегідь, тобто у прийнятні строки, що передують даті їх проведення. Ці строки не повинні обмежувати передбачене статтею 39 Конституції України право громадян, а мають служити його гарантією і водночас надавати можливість відповідним органам виконавчої влади чи органам місцевого самоврядування вжити заходів щодо безперешкодного проведення громадянами зборів, мітингів, походів і демонстрацій, забезпечення громадського порядку, прав і свобод інших людей. Визначення конкретних строків завчасного сповіщення з урахуванням особливостей форм мирних зібрань, їх масовості, місця, часу проведення тощо є предметом законодавчого регулювання [12].

Саме тому для встановлення категорії «належності» повідомлення про проведення мирних зібрань має бути застосовано положення ст.39 Конституції України, де зазначається вимога завчасності таких сповіщень, і реалізація таких обмежень може бути встановлена лише судом.

У практиці Європейського суду з прав людини рішення у справі «Веренцов проти України» (рішення стало остаточним 11.07.2013) [13] констатовано: «... тоді як Конституція України вимагає завчасного повідомлення органів влади про намір провести демонстрацію та закріплює, що будь-яке його обмеження може встановлюватися лише судом, Указ 1988 року, розроблений відповідно до Конституції СРСР 1978 року, передбачає, що особи, які бажають провести мирну демонстрацію, повинні отримати дозвіл від місцевих органів влади, які також мають право заборонити будь-яку таку демонстрацію. З преамбули Указу зрозуміло, що він був призначений для абсолютно інших цілей, а саме – надання органами влади засобів для висловлення своїх поглядів на користь певної ідеології лише деяким категоріям осіб, що саме по собі є несумісним з самою суттю свободи зібрань, що гарантується Конституцією України. ... Суд також відзначає, що, як загально визнано, постанова Верховної Ради України «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР» стосується тимчасового застосування законодавства Радянського Союзу, і досі парламентом України не було введено в дію жодного закону, який би регулював порядок проведення мирних демонстрацій, хоча статті 39 та 92 Конституції чітко вимагають того, щоб такий порядок було встановлено законом, тобто актом парламенту України. Хоча Суд погоджується з тим, що державі може знадобитися певний час для прийняття законодавчих актів протягом перехідного періоду, він не може погодитися з тим, що затримка у понад

двадцять років є виправданою, особливо коли йдеться про таке фундаментальне право як свобода мирних зібрань» (п. 54, 55) [10; 13].

Отже, позиція Верховного Суду у забезпеченні реалізації права особи на мирні зібрання щодо завчасності повідомлення про їх проведення виходить із вимог розумності строків [10]. У зазначеній справі таке повідомлення відбулось 29 липня 2015 року при спланованості проведення у період з 13 по 16 серпня 2015 року у м. Одесі. У повідомленні додатково акцентувалось, що початок «Маршу Рівності», в якому візьмуть участь представники ЛГБТ-спільноти: лесбійки, геї, бісексуали та трансгендери, має відбутися о 9:30 годині 15 серпня 2015 року в центральній частині м. Одеси.

Верховний Суд прийшов до висновку, що строк з 29.07.2015 (дата подання листа-повідомлення) по 15.08.2015 (дата проведення заходу) є достатнім для того, щоб Одеською міською адміністрацією були вжиті заходи для забезпечення безпеки та охороні громадського порядку.

Виходячи з положень статті 39 Основного Закону України, мирні зібрання є одним із засобів відстоювання людиною і громадянином своїх прав, свобод та інтересів у демократичному суспільстві. Право громадян на свободу мирних зібрань в Україні гарантується та захищене державою, яка зобов'язана забезпечити його ефективну реалізацію. Здійснення цього права не підлягає жодним обмеженням, крім випадків установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Конституція встановлює вимогу про завчасне сповіщення органів влади про намір провести мирне зібрання для того, щоб зазначені органи мали можливість здійснити підготовчі заходи для забезпечення безперешкодного проведення мирного зібрання, підтримання громадського порядку, охорони прав і свобод учасників мирного зібрання, інших людей.

Участь органів влади полягає у забезпеченні режиму максимального сприяння проведенню мирного зібрання, зокрема, у разі потреби, забезпечення присутності правоохоронних органів з метою дотримання громадського порядку на мирних зібраннях.

При цьому наявність перестороги щодо виникнення загрози громадському порядку має бути підтверджена інформацією про те, що у попередні роки під час таких акцій справді мали місце випадки насильства (рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олінжер проти Австрії» від 29 червня 2006 року) [14]. Такі відомості органом місцевого самоврядування не були наведені.

Крім того, Європейський суд з прав людини неодноразово висловлював свою позицію з цього питання та наголошував: «само собою зрозуміло, що будь-яка демонстрація в громадському місці може викликати певний рівень порушення в звичайному житті та спричинити зіткнення» (Решение Европейского суда по правам человека по делу «Ойа Атаман против Турции (Oya Ataman v. Turkey); аналогічно у справі «BALCIK AND OTHERS v. Turkey»).

Європейський суд з прав людини у розрізі вирішення питання провокацій при проведенні мирних зібрань обґрунтовує, що «право на свободу мирних зібрань забезпечується для всіх, хто має намір організувати мирну демонстрацію. Можливість насильницьких контрдemonстрацій або можливість екстремістів з насильницькими намірами приєднатися до демонстрацій не може, як така, відняти це право» («ARZTE FÜR DAS LEBEN» V. AUSTRIA) [15].

Отже, заборона проведення мирних зібрань в цілому, і зокрема, за участі представників ЛГБТ має ґрунтуватися на наявності реальності загрози порушення громадського порядку, що має бути обґрунтовано як вже наявними попередньо прецедентами, так і аналізом об'єктивних та суб'єктивних характеристик відповідно соціального становища, що панує у суспільстві. При цьому Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслював, що реалізація своїх прав меншістю не повинна залежати від схвалення більшістю. Навіть в тому випадку, якщо інтереси певної групи осіб різко відрізняється від інтересів основної маси населення, такі інтереси мають бути дотримані.

Так, зокрема, Європейський суд з прав людини зазначає: «хоча в якихось випадках інтереси особистості можуть бути поставлені в залежність від інтересів групи, демократія не

зводиться до того, що погляди більшості повинні обов'язково переважати; необхідно дотримуватися балансу, який забезпечив би чесне і правильне ставлення до меншин і виключав би будь-які зловживання з боку домінуючої групи» (пункт 63 Рішення у справі Бачковський та інші проти Польщі від 3 травня 2007 [16]).

У справі № 815/4612/15 Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду було ухвалено постанову від 23 жовтня 2019 року, де було обгрунтовано, що обмеження права на мітинг має бути застосовано судом виходячи із наявності реальності загрози громадському порядку, що має бути підтверджено відповідними доказами.

Висновок. З врахуванням того, що мирні зібрання є одним із засобів відстоювання людиною і громадянином своїх прав, свобод та інтересів у демократичному суспільстві, то право громадян на свободу мирних зібрань в Україні має гарантуватися та захищатися державою, яка зобов'язана забезпечити його ефективну реалізацію. Здійснення цього права не підлягає жодним обмеженням, крім випадків, установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

При цьому необхідно акцентувати увагу, що намагання провести мирні зібрання за гендерною ідентифікацією, яка визначається на рівні емоційного та інтуїтивного співчуття людиною своєї статевої приналежності або відсутності чіткого визначення такого сприйняття, тобто почуття невизначеності (амбівалентності), не є підставою для визнання таких дій, що створюють загрозу національній безпеці.

Список використаних джерел:

1. Кобрусєва Є.А. Щодо питання адміністративно-правового забезпечення права на мирні зібрання в суспільстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 4. С. 195–197
2. Безпалова О.І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2014. 544 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року: Закон України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр#Text>
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
9. Легеза Ю.О., Кулініч К.А. Розгляд питання поняття «публічне адміністрування». *Право і суспільство*. 2016. №6. Ч. 2. С. 107-111.
10. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду у справі № 815/4612/15 від 23 жовтня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85154116>
11. Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР: Указ Президії Верховної Ради СРСР від 28.07.1988 № 9306-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v9306400-88#Text> (станом на 01.05. 2022 року не застосовується на території України – авт.)
12. Рішення Конституційного Суду України від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001 (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01#Text>

13. Справа «Веренцов проти України» (Заява № 20372/11). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945

14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олінжер проти Австрії» від 29 червня 2006 року. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiV28uthMSFAXUX_rsIHRwIB4sQFnoECA4QA-Q&url=https%3A%2F%2Fhudoc.echr.coe.int%2Fapp%2Fconversion%2Fpdf%2F%3Flibrary%3DCHR%26id%3D001-105475%26filename%3DCASE%2520OF%2520%25C3%2596LLINGER%2520v.%2520AUSTRIA%2520-%2520%255BUkrainian%2520Translation%255D.pdf&usg=AOvVaw3O6fzKi3IE25IIOUHfOsUB&opi=89978449

15. “ARZTE FUR DAS LEBEN” V. AUSTRIA. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57558#:~:text=Plattform%20”Ärzte%20für%20das%20Leben”%20is%20an%20association%20of%20doctors,Austrian%20legislation%20on%20the%20matter.>

16. Рішення ЄСПЛ у справі Бачковський та інші проти Польщі від 3 травня 2007. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ccu/5_3007.pdf

